

A IV. osztály évvégi vizsga-ünnepélye.

Az iskolai évvégi vizsga-ünnepély célja, hogy ünnepélyessé tegye az egész évi munka befejezését gyermek és szülők előtt. Éppen ezért inkább ünnepély, mint vizsga a szó régi értelmében. Nem az a cél tehát egyedül, hogy a tanulók bemutassák mindazt, amit tíz hónapon át tanultak, elsajátítottak, hanem az, hogy a szülők és a kívülállók is bepillantást nyerjenek az iskolai élet belső rendjébe, észrevegyék és érzékeljék azt az együttműködést, amely egy nagy családdá, közösséggé avatja az iskolát, annak osztályait.

A szépen feldíszített tanterem már előre elárulja az ünnepi hangulatot, fokozza ezt a kiállított füzetek (iskolai és munkafüzetek), a kézimunkák, rajzok bemutató kiállítása is.

Az ünnepély megrendezésénél főelvünk az legyen, hogy a vizsga ünnepélyességét semmi se zavarja, másrészt életet vigyünk abba, még hozzá friss, körülöttünk lüktető életet, de úgy, amint azt az iskolában adni, szemléltetni szoktuk: megszűrve, megtisztítva, a hely és alkalom méltóságának megfelelően.

Most azután nézzük, hogyan peregjen le ez a kedves kis ünnepély. Talán így, ahogy adjuk, bár előre hangsúlyozzuk, hogy az évvégi vizsgálat rendje mindig az adott helyhez és körülményekhez alkalmazkodik.

1. Ima.

(Tanítás előtti ima és Hiszekegy.)

MIATYÁNK.

Urunk, Atyánk, az ég lakója,
A csillagoknak alkotója,
Ki fenntartod mindenütt a rendet:
Dicsőség a Te nagy nevednek!

Az igazak, jók, akik élnek,
Mindenható, csak Benned remélnek.
Te vagy az ő buzgó imájok:
Óh, jöjjön el a Te országod!

Erős vagy, jó vagy, böles vagy:
Belátásod mindent igazgat.
Adsz örömet, csapást, kegyelmet:
A Te akaratod legyen meg!

Panasz sosem jön ajkunkra,
Csak Te ne hagyj soha magunkra,
S ki élni engedsz, add nekünk meg
Ma s minden nap a kenyerünket!

S ha a büntől (hisz gyöngék vagyunk mi!)
Nem bírunk néha szabadulni,
Bár a fenyítés Téged illet:
Bocsásd meg a mi vétkeinket!

S mivel gyöngék vagyunk a jóra:
Legyen hát vétkeink adója,
Hogy amidőn felebarátunk
Bánt, néki szívből megbocsátunk.

Száz fájdalomnak, száz veszélynek
Vakon megy itt a test, a lélek,
De mi fogjuk kerülni mindet,
Csak meg ne kísérts soha minket!

Miatyánk! büntess hogyha kell, de
Taníts imára, türelemre.
S ki örök, égi dicsben állsz fenn:
O, ments meg a goncsztul. Amen!

(Reviczky Gyula.)

Himnusz.

(Mindnyájan énekeljük.)

De sok szép virágot hoztatok a mi szép ünnepünkre! Ki tudná megmondani, melyik a legszebb virág? Bizony, nehéz volna ezt megmondani, amikor mindegyik olyan szép, a jó Isten remekműve! Azért hát ne is okoskodjunk sokat, kérdezzük meg az író bácsit, melyiket tartja ő a legszebbnek?

A legszebb virág.

(Olvasmánytárgyalás.)

Az egyik iskolában a tanítónéni minden tavasszal virágpalántákat oszt ki a lányoknak. A lányok hazaviszik, cserépbe ültetik és továbbnevelik a kis növekedésvirágoikat. A vizsgálat napjára azután mindenki elviszi a maga virágját az iskolába.

(Akárcsak ti!) Hadd lássa a tanítónéni: ki hogyan nevelte, ápolt a virágokat? Akinek virágja a legszebb, az szép könyvet kap jutalmul a tanítónénitől.

Már két év óta mindig Ács Klári vitte el a jutalmat. Még hozzá meg is dícsérte a tanítónéni. Az ő virágai olyan szépek voltak, mintha nem is ez a kislány, hanem a kertész nevelte volna őket. Klárikára bizony irigykedett is egyik-másik pajtása. Legjobban irigykedett rá Bodor Margit, aki Ács Klárinak szomszédja volt az iskolában. Margit így szólt egyszer Klárhoz:

— Nem is te neveled a virágokat! Bizonyosan a kertésznél veszed!

— Nincs nekem pénzem virágra! — válaszolta Klárika. — Tudom, hogy csak irigységből beszélsz, azért nem is haragszom rád!

— Akkor hát mi titkos szered van?

— Nincs nekem semmiféle titkos szerem. Annyi az egész, hogy szeretem a virágokat. Szeretettel gondozom, ápolom őket. Téged is megtanítalak a virágok ápolására, hogy ha eljössz hozzánk.

Margit meglepődött. Ilyen választ bizony nem várt Klárikától! Belátta, hogy igazságtalanul bántotta meg kis pajtását. Bocsánatot is kért tőle mindjárt.

Vasárnap délután Bodor Margit bekopogtatott Ácsékhoz. Klárika akkor is virágai között sürgött-forgott. Vizes ruhával törülgette a virágok leveleit.

A két kisleány illedelmesen üdvözölte egymást.

— Látod, Margit — mondta azután Klárika — most éppen mosdatom a virágaimat. Nekik is éppen olyan jól esik ám a mosdás, mint nekünk! A por és piszok rárakodik leveleikre és betömi azokat az apró nyílásokat, amelyeken át a virág lélelzik!

— Hát a virág is lélelzik? — kérdezte csodálkozva Margit.

— Lélelzik bizony! Nem hallottad, amikor mondta a tanítónéni?

— Biz én nem hallottam!

— Ha odafigyeltél volna, akkor most tudnád, hogy minden növény lélelzik. A levél a növények tüdeje. Azért kell tisztán tartani a virágok leveleit. Azt is a tanítónéni mondta.

hogy a növények táplálkoznak, növekszenek és éreznek, akár csak az emberek.

— Éreznek is a növények? — csodálkozott most még jobban Margit.

— Éreznek bizony! Megérzik a fényt, a meleget. Nézd csak ezt a muskátlit, hogy odahajol az ablakhoz! Érzé, hogy ott áramlik be a szobába a napfény.

— Azt mondtad, hogy a növények táplálkoznak is. Mit adsz nekik? — érdeklődött tovább Margit.

— Jó földet — felelte Klárika. — Tavasszal kimegyek a mezőre. Keresek vakondtúrásokat. Azokból összeszedek egy csomó porhanyós földet. Az erdőben is szedek földet a fák alól. Ez nagyon finom föld. Elkorhadt lombokból lett. No, még a kertészhez is elmegyek. Tőle is kérek egy kis kerti földet. Ezt a háromféle földet összekeverem.

— És azután beülteted a virágokat?

— Ó, nem! Még előbb homokot is keverek a föld közé.

— Homokot? Ugyan miért?

— Azért, mert attól mindig porhanyós marad a föld és nem is hül ki olyan könnyen. A homok jól tartja a meleget. Amikor így elkészítettem a földet, csak azután ültetem el a virágokat. De a föld magában még nem elég ám! A virágokat öntözni is kell, mert a nedves földből tudják csak jól kiválasztani a táplálékot.

— Hiszen én néha úgy megöntözöm a virágaimat, hogy harmadnap is vízben állanak! — szolt most Margit.

— Jaj, csakhogy öntözni sem lehet ám akármikor! A helytelen öntözés éppen olyan káros lehet a virágra, mint az, hogyha az öntözést elmulasztjuk.

— Hát mikor kell öntözni? — kérdezte Margit.

— Azt a virág földje mondja meg — felelte Klárika.

— No, akkor ez a sárga viola nagyon szomjas lehet, mert száraz a földje — mondta Margit.

Klárika erre az ujját a viola földjébe dugta. Azután így szolt:

— Ez még nem szomjas. A föld belseje még elég nyirkos. De a mellette álló begóniát megöntözzük, mert az nagyon szereti a vizet.

Azzal már szaladt is Klárika vízért. Nemsokára vissza is tért. Hozta a vizet kis locsolójában.

— Honnan hoztad? — kérdezte Margit.

— Az esővízes hordóból. Az esővíz a legjobb a virágoknak. De hogyha az nincs, jó a kútvíz is. A kútvíznek azonban egy napig állni kell! A friss, hideg víz árt a virágoknak!

Öntözés után Klárika megforgatta a virágokat, úgy, hogy az az oldaluk essék az ablak felé, amely eddig belül volt.

— Így egyenesen, szabályosan nőnek — mondta.

Bodor Margit jól megjegyezte Klárika minden szavát. Máskor is meglátogatta kis pajtását. S ezentúl ő is úgy gondozta, nevelte virágait, mint Ács Klári. Sok örömet talált bennük.

A vizsgálat napján a tanító néni nagy zavarban volt. Nem tudta eldönteni, hogy kinek adja a szép könyvet: Ács Klárinak-e vagy Bodor Margitnak? Mind a két kislánynak olyan szép volt a virága, hogy gyönyörűség volt ránézni.

— Tessék most Bodor Margitot megjutalmazni! — kérte Klárika. — Én már úgylis kétszer kaptam a szép virágért jutalmat.

— Biz én mind a kettőtöket megjutalmazlak, mert egyik virág olyan szép, mint a másik — szólt végül a tanító néni.

Azzal Ács Klárinak is, Bodor Margitnak is adott egy-egy szép könyvet.

(Kadosa Gyula.)

(Megbeszélés az olvasmány alapján: természeti ismeretek: a növény részei, a gyökér, szár, levél, virág, termés rendeltetése stb.)

Tudod mi a virág?

A mező imája...

Tudod mi az ima?

A lélek virága...

Tudod mi a lelked?

Az Isten virága...

Jóság és szeretet

Növeli, táplálja.

Vigyázz a lelkedre

Drága kicsi lányunk.

Ha szemedbe nézünk:

Mennyországba látunk...

A szemed annak a

Két csillag-ablakja.

Hogyha belenézünk

A mi boldogságunk

Kukucska ki rajta!

(Miklós.)

Számolás és mérés.

Miért szeretjük a virágokat? Mit fejezhetünk ki virággal? (A szeretetet.) Mikor szoktunk virágot adni valakinek? (Névnap, születésnap, kedves meglepetésül.) Az elmúlt években a honvédség kapta a sok virágot! Kiktől? Milyen alkalmából, mit gondoltok? Kik fogadták virággal vitéz honvédeinket? Miért fogadták virággal a Felvidéken, Erdélyben honvédeinket? Milyen területeket is kaptunk vissza az elmúlt években? (A Felvidék magyar-lakta területét és hazánk keleti és Erdély északi részét, Bácskát.)

Minden elszakított magyar város visszakerült? Miért vették el tőlünk ezeket a magyar városokat? Különösen kik fogadták virággal a bevonuló honvédeket? Volt is rá okuk? Mennyi ideig vártak arra a napra, amikor bevonultak végre hozzájuk honvédeink.

Gyerekek! A három székely vármegyének (melyik is az? Csik, Háromszék, Udvarhely) összes lakossága 1910-ben 417.973 volt; ezek közül magyar 367.864, román 43.835, egyéb 6274 volt. Mennyivel volt több a magyar a székely vármegyékben 1910-ben, mint a többi? (Táblánál és a tanulók füzetben számolnak.)

Kincses Erdélyünk két legnagyobb városában a lakosság száma nemzetiségek szerint a következőképen oszlott meg: (1910)

Kolozsvár 60.808 lakosa közül magyar 50.704, román 7562, egyéb 2542, míg

Marosvásárhelyen 25.517 lakosból 22.790 magyar, 1717 román, egyéb 1010 volt.

Számítsuk ki, hányszor több volt e városokban a magyar, mint a román? (Osztások.)

Jőjj a térképhez! Olvasd le, hány kilométernyire vagyunk mi légvonalban Kolozsvártól? Marosvásárhelytől? Mivel mérjük a hosszúságot?

Ha a gyorsvonat óránként 80 km sebességgel halad, mennyi idő alatt érünk gyorsvonaton Marosvásárhelyre? Kolozsvárra?

Nézzük meg, Rákóczi városának, Kassának távolságát lakóhelyünkötől és Szent László városának, Nagyváradnak? Melyik város van tőlünk messzebb?

Jőjj ki, mondd el Móra László költeményét, a visszatért Felvidékről.

A. FELVIDÉK VISSZATÉRT.

Szívem mélyéből száll a szent öröm
 S csapong bohón, mint fütytös víg madár.
 Most ott piheg az ős oltárkövön
 Kassán, a dómban. Aztán tovaszáll
 S a fenyveserdők úgbogán piheg,
 Örömet csak az Isten érti meg!

Öröm most nekem minden szívverésem,
 Öröm az óra, perc és pillanat,
 Mert érzem, hogy a régi küldetésem
 Termését termi! S az új pütymallat
 Tüzeben látom szívem szent hitét:
 Egy lett velünk a drága Felvidék!

Öröm most nekem még a bánat is!
 Öröm a könny és öröm a robot,
 Mert vélem mondják még a házak is:
 Millió testvér, az Isten hozott!
 Harangok, zászlók hirdetik velem:
 Velünk az Isten és a győzelem!

... Csak szívem egyik rejtett kis zugában
 Sikolt fel vérem bánatos szava:
 Ebben a boldog őszi napsugárban
 Engem a sors még nem enged haza!
 Szülőföldem még rabkenyéren él...
 De él hitem és ringat a remény:
 Hogy ott is lesz még szőlő, lágy kenyér!!!

Földrajz.

Járjuk be most azokat a helyeket, amelyek visszakerültek hazánkhoz! Először hol pattant szét a trianoni bilincs? Mutasd meg a térképen, hol volt a régi határ, hol van az új!? Milyen vármegyéket kaptunk vissza északon? Sorold fel a nagyobb, nevezetes városokat! Milyen nagy városokba látogatott el Kormányzó Urunk? (Érsekújvár, Kassa.) Ki tudja még, milyen nótával meneteltek be ezekbe a szép magyar városokba a honvédek? Tudjátok mit, énekeljük el most mi is:

Horthy Miklós katonája vagyok...

Most pedig járjuk végig e területet s mondjuk el, melyik város miről nevezetes? (Komárom, Érsekújvár, Léva, Aranyosmarót, Rimaszombat, Rozsnyó, Krasznahorka, Kassa stb.)

A következő esztendőben mit szereztek vissza honvédeink az elszakított területekből? Hogyan juthatnánk el vonaton lakóhelyüinkről Kárpátaljára, mondjuk Munkácsra, sorold el! Itt vagyunk! Milyen nép él itt nagy tömegben? Hol hallottunk már a ruténekről hazánk történelmében? Ki volt akkor a kurucok vezére? (II. Rákóczi Ferenc.) Milyen nevezetesebb városok kerültek vissza Kárpátaljával? (Szobránc, Aknaszlatina stb.) Jaj, de előbb nagy szomorúság ért bennünket... 1939. január 6-án hajnalban orvul rá akartak törni Munkácsra... Jőjj, mondd el Móra László szép költeményét a munkácsi hősekről.

A MUNKÁCSI HŐSÖK.

Fehér hóban piros vércsepp...	Munkácsi föld, friss vércseppek,
Vércsepp körül varjú madár	Szent koporsók, hős halottak:
Sikongva szól: itt a halál!	Áld titeket, áld a holnap!

Sok-sok vércsepp, sok-sok varjú,	Áld a holnap s áld az Isten.
Kihűlt szemek, dermedt karok,	S nem lesz köztünk soha egy se.
Jaj, magyarok! Mind magyarok!	Ki nevetek elfelejtse.

Miért haltak meg? Kik ölték meg?	Él nevetek, hős vértanúk,
Miért a könny, az árvaság?	Évszázadon, évezreden!
— Mért gyilkol a rut gyávaság!	Megőrzi a történelem!...

És ismét fordult egyet az idő vén kereke s 1940-et mutatott. Egyszer csak gyors induló hangjait viszi szét a rádió a levegő hullámain: Hogyis volt csak?

(Ének: Erdélyi induló.)

Mutasd meg a térképen, milyen területeket kaptunk vissza ekkor? Sorold fel a nagyobb városokat! Szent László városa: Nagyvárad, Mátyás király szülővárosa, Kolozsvár, Máramarossziget, Nagykaroly, Dés, Szatmárnémeti, Nagybánya, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Zágon...)

Ki volt már közületek azóta a Székelyföldön? Merre utaztatok? Mit láttatok? Mennyi területtel nagobbodott esonka hazánk? Mennyi magyar testvérünk került haza ezzel az országrésszel? Mit tudtok ezékről a városokról? Milyen erdélyi árut ismertünk meg községünkben?

A mult év húsvétja előtt ismét megszólal a Legelső Magyar s parancsot adott, hős katonáinknak, hogy induljanak előre: az ezeréves déli határokig! Mit foglaltak vissza ekkor? (Bácskát, a baranyai részt és Muraközt.) Volt-e valamelyik is-

merősötök ezekben a harcokban? Mit mondott? Milyen nagyobb városokat foglaltak vissza honvédeink néhány nap alatt? Miért volt akkor nálunk is légi riadó? Mit kell tennünk légi riadó esetén? Miért kell az óvóhelyre sietnünk? Miben segítettek légi riadó esetén?

Még ugyancsak tavaly nyáron megindultak honvédeink messze keletre, hogy részt vegyenek ellenségeink leverésében? Most merre járnak hős honvédeink? Kikkel harcolnak ott? Mit hallottunk róluk? Kiket tüntetett ki Kormányzó Urunk? Mit kell tennünk, ha kitüntetett hőssel, vagy rokkant honvéddel találkozzunk? Miért érdemlik meg tiszteletünket? Mit áldoztak a hazáért?

Jőjj ki, mondd el Pósa Lajos költeményét a hazáról!

A HAZAÉRT.

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
Még a féregtől sem fordítod el arcod,
Látod a jövődöt csakúgy, mint a múltat,
Böles gondoskodásod soha el nem mulhat.
Nemzeteknek sorsát intézed egedből,
Vezeted napfényen, árnyékban keresztül:
Függjön tekinteted a mi szép hazánkon,
Minden porszemére Tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
Minden tálpalattját megáztatta vérünk.
Őseink porából fakad itt a fűszál,
Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
Századok keservét hordozza a szellő,
Honfi-gyász az égen a fekete felhő,
Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
Ó, nagy Isten, áldd meg a mi szép hazánkat!

(Helyesírás és nyelvi magyarázat.)

Vegyük elő olvasókönyvünket. Olvassuk a *Ki a leggyorsabb?* című olvasmányt!

Ki a leggyorsabb?

Szépen szaladt a paripa, s délcegen vitte gazdáját: fű, fa gyorsan elmaradtak mellette.

— Van-e nálam gyorsabb futó a világon? — kérde magában kevélyen.

— Van ám! — mondá a bokor aljából felugró nyúl, mely a paripa előtt neki iramodott a sík pusztának — már én csak inkább kérdehetem, van-e gyorsabb nálam?

— Van bizony! — szólt a gyors lábú agár, s eleszte a hízalkodó nyulaeskát, — ugy-e, hogy én vagyok a leggyorsabb?

— Tagadom! — hangzék ekkor mellettük, s arra nyargalt kevélyen a struccmadár — ki versenyez énvelem?

— Akár én is! — csicseregte a fecske, s esattogó szárnyai-val úgy elhagyta a struccot, hogy ez már alig hallotta, amikor a fecske éppoly kevélyen visszakiáltott: van-e gyorsabb nálam?

— Van! — zengett ekkor az égből a villámlás szava, s egy cikkázó tűzszikra szemet kápráztató gyorsasággal hasította keresztül a fellegetet. A versengő állatok a villámlást követő mennydörgésből, mintha e szavakat hallották volna felülről:

— Én vagyok a leggyorsabb!

Erre a hangra, erre a látományra mind megrémültek az állatok.

— Jobb is lesz kevélységünkkel alábbhagynunk — mondták maguk — s alázatosabbnak lennünk, mert ime, ki tagadhatná, hogy minden létezőnél még mindig van tökéletesebb.

(Győry V.: Mesekönyv.)

Mit csináltak az előbb említett állatok? (Versengtek.) Mit mondott a paripa? (Gyors.) Mit mondott erre a nyúl? (Ő gyorsabb.) Mit hallottak a villámlás alatt a versengők? (Én vagyok a leggyorsabb!)

Ha e szavakat kivesszük a mondatból, hogyan nevezzük őket? (Melléknév.) Mit csináltunk itt a melléknévvel? (Fokoztuk.) Hány foka van a melléknévnek? Melyek azok? (Alap-, közép- és felsőfok.)

Van-e valami jele az alapfoknak? (Nincsen.) Hát a középfoknak? (-bb). És a felsőfoknak? (Leg-). Van még egy tulzó fok is, mi ennek a képzője? (Legesleg-).

Fokozatok a következő mellékneveket: tiszta, könnyű, hosszú, szép, sárga. Hogyan fokozzuk ezt: sok? szép? könnyű? Milyen fokozásnak mondjuk az ilyet? (Rendhagyó fokozás.)

Ird a táblára:

Legtovább tart a becsület.

Elemezzük ezt a mondatot! Mit állítunk? (Tart.) Mi tart legtovább? (A becsület.) Mi ez? (Alany.) Meddig tart a becsület? (Legtovább.) Milyen mondatrész ez? (Időhatározó.)

Ird fel a táblára:

Most nyílik a szelíd rózsá bimbója.

Elemezzük ezt a mondatot! (Fentihez hasonló módon.) Milyen betűvel kezdjük a mondatot? Mit tehetünk a mondat végére? Milyen mondat végére teszünk pontot? (Egyszerűen kijelentő.) Mely mondatok végére teszünk felkiáltó jelet? (Felkiáltva kijelentő, óhajtó és felszólító.) Milyen mondat végére teszünk kérdőjelet? (Kérdőmondat végére.) Vegyük ki e mondat szavait s nézzük, milyen szófajtákhoz tartoznak?

Most — időhatározó szó,
nyílik: ige (alanyi ragozás, jelentő mód, jelen idő, egyes szám, 3. személy.)

a — határozott névelő,
szelíd — melléknév,
rózsa — közös főnév,
bínbója (birtokos ragú) közös főnév.

Mit hoztál ma uzsonnára? Bizony, az a kenyér, amit ma eszünk mindnyájan, nem a legfehérebb. Mit gondoltok, miért? De nem is a kenyér színe az, ami jóízűvé teszi számunkra a kenyeret. Az az érzés, ahogyan fogadjuk, a kezünkbe vesszük. Mondd csak el Petőfi Sándor szép költeményét a fekete kenyérről!

FEKETE KENYÉR.

Mért aggódol, lelkem, jó anyám?
Hogy kenyeretek barna, e miatt?
Hisz meglehet, ha nincs idehaza,
Tán fehérebb kenyérrel él fiad.
De semmi az! Csak add elém, anyám!
Bármilyen barna is az a kenyér:
Itthon sokkal jobbízű énnekem
A fekete, mint máshol a fehér.

Ezekben az időkben, mikor a hazának szüksége van mindenre, zúgolódás nélkül le kell mondanunk sok mindenről, hiszen közös édesanyánk kívánja tőlünk. Mondd el Pósa bácsi költeményét a szegény özvegyasszonyról!

A SZEGÉNY ÖZVEGYASSZONY.

„Bíró uram, azt hallottam, Hogy a haza nagyon szegény... Nekem nincsen más egyebem, Csak itt ez a Csákó tehén!	Bíró uram csak hallgatja S könnyes szemmel tekint rája: „Hát azután miből él majd, Hogy az Isten is megáldja?”
---	---

Ez adta a mindennapit, Ez táplált a gyermekemmel, Most elhoztam a hazának, Odaadom szeretettel!”	„Majd megsegít a jó Isten, Bíró uram ne busuljon! Csak a haza ne szenvedjen, Csak a haza boldoguljon!”
---	---

Magyar honvédeink, szemünk fényei, büszkeségeink most messze távol barcolnak hazánkért. Minden imádságunk értük száll, hogy egészségesen térhessenek vissza közénk, ahogy elmentek. Ha néha-néha hazatér valamelyikük szabadságra, sohasem hallani panaszát, inkább tréfásan beszél az ottani életéről. Pedig hát több, mint ezer kilométernyire vannak a magyar

határtól, hát még szülőfalujuktól... És mégis, ha a magyar katoná hazajön, nem tud mást mondani a kinti életről, csak jót, derűset.

Olvassunk egy ilyen olvasmányt is. Igaz, ebben is benne van a derű, de ez most nagy szomorúságot rejt magában, mert hiszen ha nem is beszél róla a magyar honvéd, szíve, lelke azért mégis csak tele van szomorúsággal, ha azokra a jó bajtársakra gondol, akiket bizony hiába várnak már idehaza virágos csákóval...

A Komitácsi.

A Komitácsi nem valami alattomos szerb volt, hanem egy okostekintetű, nagyszőrű, bozontosfejű kis kutya. Egy főhadnagy volt a gazdája, aki magával vitte a harctérre.

Ennek a kis kutyának hajdan szép, becsületes neve is volt. A katonák nevezték el Komitácsinak nagy, kócos szőréről és bozontos fejéről. Rajta is maradt azután ez a név.

Sok szép, megható történetet hallottam már a kutyákról, a kutyák hűségéről. De hűségesebb, gazdájához ragaszkodóbb kutyát még nem láttam a Komitácsinál.

Amikor először hallotta a puskaropogást ez a torzonborz kis kutya, bizony nem valami jól érezte magát a harctéren. Szűkölve lépkedett gazdája nyomában. Felapult a földre, hogyha golyók sívítottak el a feje fölött. Okos szeme mindig a gazdája tekintetét kereste. Hogyha a főhadnagy ránézett, a kis kutya akkor lekonyította fülét, csóválta a farkát, nyalagatta a szája szélét. Mindez bizonyosan annyit jelentett: „Vigyázzunk, édes gazdám! Nem jó világ van erre!”

Amikor aztán már megszokta füle a puskaropogást és az ágyúbömbölést, a kis kutya másképpen viselkedett. Nem lapult a földre, hogyha röpködtek feje körül a golyók. Néhány nap múlva úgy érezte magát, mintha világéletében háborúban lett volna.

Csak a srappellel nem tudott megbarátkozni. Egyszer csak valahol messze nagyot durrant. Azután sívítva közeledett. Majd hirtelen elpukkant és száz, meg száz zizegő, bűgő darabra szóródott szét.

— Mi lehet ez? — tűnődött magában sokszor Komitácsi.

Hogyha egy-egy srappelldarab mellette csapódott a földre, odaszaladt, dühösen beleharapott és ugyancsak megugatta. Volt olyan nap, amikor reggeltől estig egyebet sem csinált, csak srappelldarabokkal és ágyúgolyókkal veszekedett.

Komitácsit egyszer nagy öröm érte. Kitüntetést kapott a gazdája. Érmek tűztek a mellére. A kis kutya olyan boldog volt, mintha ő maga kapta volna a kitüntetést. Ugrándozott, vonított, bukfenceket hányt örömeiben. Kapkodta a szélben lenge-dező fűszálakat.

Am egyszer szerencsétlenül járt a főhadnagy is, a kis kutya is. Egy srapnell-szilánk a főhadnagynak karját, a kutya-nak meg lábát törte. Szegény Komitácsi sivalkodott keservesen. Vértó lábát nyalogatni kezdte. Majd nyújtogatta gazdája felé, miközben ismét keservesen vonított. Mintha csak azt mondta volna:

— Segíts rajtam, édes gazdám!

De amikor meglátta, hogy gazdájának meg a karja vérzik, egyszerre megfledkezett a maga bajáról. Odabicegett a főhadnagy mellé. Hozzásimult. Ijedten fürkészte az arcát.

A főhadnagy megsímogatta bozontos kis bajtársát.

— Hát te is megsebesültél! — szólt hozzá.

Komitácsi válaszul csak a farkát csóválgatta.

A sebesülteket az orvos vette gondjaiba. Először a főhadnagy sebét kötözte be, azután a kutyaét. Mind a ketten kórházba kerültek. Gondosan ápolták őket. Két hónap múlva egészségesen hagyták el a kórházat. Azután visszamentek a haretérre.

A hűséges kis kutya most is ott járt mindig gazdája nyomában. De most nem volt olyan fürge, mint azelőtt. Nem szaladgált az ágyúgolyók és srapnell-darabok után. A világeért sem hagyta volna ott gazdáját. Mintha rosszat sejtett volna.

Rohamra indultunk. Ropogtak a puskák, kattogtak a gépfegyverek. Bömböltek az ágyúk. Hullott a golyózápor. A főhadnagyot egy gyilkos golyó homlokán találta. A vitéz katona összeesett, hősi halált halt.

A hűséges kis kutya néhány szempillantásig rémülten nézett halott gazdájára. Azután kétségbeesetten szaladgált körülötte, mintha segítséget keresne. Majd szörét fölborzolva leült a főhadnagy mellé. Szemét az égre függesztette és keservesen vonított: siratta édes gazdáját.

A véres ütközet csillapultával a főhadnagyot eltemettük. Sírját teleszórtuk virágokkal. Azután imádkozva elbúcsúztunk kedves bajtársunktól. Tovább mentünk. Hívott a parancs, a kötelesség.

Valaki mégis ott maradt a frissen hantolt sírnál. Ott maradt a főhadnagy leghűségesebb bajtársa: a kis kutya. Hiába hívtuk, csalogattuk! Hiába akartuk erővel elvinni! Ugrált, ficánkolt, vonított a kezünkben. El kellett eresztetni. Vissza szaladt gazdája sírjához. Odakuporodott a rögökre. Fejét lehajtotta a virágokra és ott maradt mozdulatlanul.

Egy hét múlva ismét arra vitt útunk. Megnéztük a sírt. Komitácsi még akkor is ott feküdt az elszáradt, elhalt virágok közt. Benne sem volt már élet. Meghalt bánatában a gazdája után...

(Nyáry Andor.)

(Megbeszélés. A haretér eseményei. Miért vitte magával kis kuttyáját a főhadnagy? Hogyan viselkedett a kutya eleinte,

azután? Mi történt a sebesüléskor? Hogyan pusztult gazdája után? stb.)

Történelem.

Szavald el B. Büttner Lina költeményét! (Fiúknál Tóth Kálmán hasonló című költeményét tárgyaljuk.)

KI VOLT NAGYOBB?

Ném tudom én a sok közül.
Ki volt dicsőbb, ki volt nagyobb?
Mindenik egy fényes csillag.
Mely századokon át ragyog.

Az volt-e jobb, ki az égnek
Is megnyeré az új hazát?
Dicsőnek, szentnek nevelé
Első királyunkat, fiát.

Vagy az, ki bár megtört szívvel,
De hittel ment lengyel földre,
Hogy Jagello vad népének
Az örök vallást megvigye?

Vagy ki fátyolt vett hálából,
Margitsziget szent virága,
Hogy a dúló tatárhadtól
Megszabadult szép hazája?

Az-e, aki oly jó vala,
Hogy csoda történt kedvéért?
Kötényében átváltozott
Nyíló rózsává a kenyér?

Vagy az a szép királyleány,
Utolsó Árpád nővére,
Ki fátyolt vett, hogy pártviszály
Honát miatta ne érje?

Vagy az a mi Kornéliánk?
Igazságos Mátyás anyja?
Vagy a tudománypártoló:
Erdély dicső nagyasszonya?

Vagy tán az a hű, nemes nő,
Mindenik közt a legdicsőbb,
Aki Munkács várát védé?
Avagy tán a hős egri nők?

Vagy az, aki gályahaddal
Galambócot ostromolta?
Vagy ki Nándorfehérvárát
A töröktől elfoglalta?

Sokan voltak; de ki tudná:
Melyik dicsőbb, melyik nagyobb?
Én csak áldom a jó Istent.
Hogy én is magyar nő vagyok.

(Sorban a következőkről van szó: Hedvig, Nagy Lajos királyunk leánya, aki Jagello litván fejedelem felesége lett, Szent Margit, Magyarországi Szent Erzsébet, Erzsébet hercegaszszony, III. András testvére, Lorántfy Zsuzsanna, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem tudománykedvelő felesége, Zrinyi Ilona, Rozgonyiné Szentgyörgyi Cicelle, Nándorfehérvár ostroma alkalmával egy magyar nő gyújtotta fel a várat s így segítette be a magyarokat)

(Az egyes történelmi személyeket végigtárgyaljuk közös megbeszélés alapján.)